

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____ Н. В.Сментина
“ ___ ” листопада 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Державне регулювання ринку праці (на прикладі Одеської області)»

Виконавець:

студентка центру заочної форми навчання

Сиса Катерина Андріївна _____

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., доцент

Сментина Наталія Валентинівна _____

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РИНОК ПРАЦІ, ЙОГО ФУНКЦІЇ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	
1.1. Поняття ринку праці, його функції та елементи.....	7
1.2. Моделі ринків праці та ефективність його функціонування.....	15
1.3. Механізм державного регулювання ринку праці в сучасних умовах	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ	
ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	31
2.1. Основні тенденції соціально-економічного розвитку	
Одеської області	31
2.2. Сучасний стан на ринку праці Одеської області	36
2.3. Стан державного регулювання ринку праці Одеської області.....	47
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
РИНКУ ПРАЦІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	58
3.1. Пріоритетні напрями реалізації ефективної державної політики	
зайнятості	58
3.2. Економічна та соціальна ефективність державного регулювання	
ринку праці.....	68
ВИСНОВКИ.....	76
ЛІТЕРАТУРА.....	80
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми. Стан та діяльність ринку праці є одним з головних показників економіки країни в цілому. Ринок праці сприяє підвищенню ефективності виробництва, прискоренню технічного прогресу, втіленню нових технологій, що покращують умови праці. Він дає людині економічну свободу, змогу обрати не лише місце роботи, а й спосіб життя. Ринок праці сприяє узгодженню особистих, колективних і загальнонаціональних інтересів при суспільному поділі праці, надає необхідну гнучкість підготовці та розподілу робочої сили, тому потребує детального аналізу.

Ринок праці посідає центральне місце серед інших ринків. Він перебуває під впливом багатьох факторів, більшість яких залежить від товарного ринку. Кон'юнктура ринку формується під впливом стану економіки, способу господарювання і структурних змін, технічного і організаційного рівня підприємств, кількісно-якісної збалансованості засобів виробництва і робочої сили. Але, представлений людським фактором виробництва, ринок праці здатний не тільки діяти в межах певних завдань, а й самостійно створювати умови для їх вирішення.

Процес відтворення національного виробництва передбачає відтворення не лише сукупного продукту, але й робочої сили. Це означає, що робоча сила, яка використовується в процесі виробництва (матеріального й нематеріального), повинна постійно відновлювати свою працездатність шляхом споживання необхідних засобів існування (матеріальних, духовних, соціальних). В умовах ринкової економіки отримати ці засоби існування можна, лише купивши їх, для чого потрібно мати певні кошти. Основним джерелом отримання цих коштів для переважної частини працездатного населення є продаж робочої сили, в результаті чого робітники (носії робочої сили) включаються у виробничий процес і отримують статус “зайнятих”.

В сучасних умовах розвитку економіки особливої актуальності набувають проблеми ефективної зайнятості населення України, створення ринку робочої сили і запобігання масового безробіття.

Теоретичні, методичні та прикладні аспекти актуальних проблем ринку праці дістали значного розвитку в роботах українських вчених економістів Л.К. Безчасного, Д.П. Богині, Л.І. Воротіної, М.І. Долішнього, С.М. Злупка, Є.П. Качана, І.І. Лукінова, Ю.В. Ніколенка, Ю.І. Палкіна, О.М. Уманського, О.А. Устенка, Д.М. Черваньова, А.А. Чухна, А.Г. Горілого.

Метою дослідження є дослідження теоретичних аспектів державного регулювання ринку праці, кількісна характеристика явищ і процесів, які відбуваються на ринку праці України та в Одеському регіоні, а також розробка пропозицій відносно удосконалення державної політики у напрямі регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Завдання роботи:

- дослідити ринок праці, його функції та елементи;
- визначити основні моделі ринку праці та ефективність їх функціонування та механізм державного регулювання ринку праці в сучасних умовах;
- виявити основні тенденції соціально-економічного розвитку Одеської області;
- визначити сучасний стан на ринку праці Одеської області;
- з'ясувати стан державного регулювання ринку праці Одеської області;
- сформувати пріоритетні напрями реалізації ефективної державної політики зайнятості;
- розробити прогноз та виявити економічну та соціальну ефективність державного регулювання ринку праці;
- надати пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості населення.

Об'єкт дослідження – ринок праці в цілому по Україні та по Одеській області.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти державного регулювання ринку праці.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ; теоретичною базою – положення сучасної економічної теорії, наукові праці українських і зарубіжних учених. У роботі застосовувались такі спеціальні методи: логічного узагальнення, порівняння, системного аналізу – для уточнення та теоретичного узагальнення, впорядкування понятійного апарату, формування висновків; розрахунково-конструктивний, економіко-статистичний, індексний та порівняння; графічний; методи експертних оцінок.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і закордонних вчених з питань державного регулювання ринку праці, офіційні статистичні дані щодо соціальної та економічної ситуації на ринку праці, нормативно-законодавчі акти з питань регулювання ринку праці; аналітичні записки державних інститутів, аналітичні матеріали центру зайнятості Одеської області, матеріали Інтернет-джерел.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження підготовлена стаття на тему «Ринок праці: поняття та заходи державного регулювання», яка опублікована у виданні «Науковий студентський вісник» факультету економіки та управління підприємництвом.

ВИСНОВКИ

1. У сучасних умовах ринок праці – це специфічний вид товарного ринку, змістом якого є реалізація (купівля-продаж) товару особливого роду робочої сили або здатності людини до праці. Поняття «ринок праці» виражає відносини між власником певного товару (власником робочої сили, її продавцем), з одного боку, і власником засобів виробництва (покупцем робочої сили, або роботодавцем), з іншого. Ринок праці відіграє важливу роль у відтворенні робочої сили, яка відповідає вимогам сучасного високотехнологічного виробництва, забезпечує розподіл і перерозподіл трудових ресурсів, створює спонукальні стимули для їх ефективного використання, заміняє неефективну структуру зайнятості на більш динамічну, раціональну.

2. Існують різні моделі ринку праці розвинених ринкових країн найбільше доцільними виявились японська, США та шведська. Японська модель. Для неї є характерна система трудових відносин, що ґрунтуються на принципі “довічного найму”, згідно з якою гарантується зайнятість постійного працівника на підприємстві до досягнення ним віку 55-60 років. Модель США. Ринок праці в цій країні характеризується децентралізацією законодавства про зайнятість та допомогу безробітним, яке приймається кожним штатом окремо. Шведська модель характеризується активною політикою держави у галузі зайнятості, в результаті чого рівень безробіття в цій країні мінімальний.

3. В Україні ринок праці являє собою складну систему, яка постійно розвивається. На сьогодні одним з основних проблемних питань є склад або структура механізму державного регулювання, виходячи з його методів, засобів, важелів та інструментів, причому проблема полягає не лише в їх недостатньому науково-теоретичному обґрунтуванні, а й у практичному застосуванні. Методами державного регулювання є способи впливу держави на сферу зайнятості населення та в цілому на інфраструктуру ринку праці з

метою створення сприятливих умов його ефективного функціонування та сприяння продуктивній зайнятості.

4. Ринкові зміни супроводжуються істотними змінами в сфері трудових відносин. Економіка країни, що перебуває в стані трансформації, не здатна забезпечити ефективну зайнятість усього працездатного населення, а низький рівень середньої заробітної плати та соціальних гарантій приводять до масової плинності працівників.

5. За даними аналізу пропозиції робочої сили в абсолютному вираженні за даними осіб, які перебували за період 2013-2017рр. на обліку в центрах зайнятості, стан ринку праці в регіоні охарактеризувати можна як дуже проблемний. На зареєстрованому ринку праці рівень безробіття по області станом на 1 січня 2017 року становив 1,25% від середньорічної кількості населення працездатного віку. Одним з напрямків соціального захисту незайнятих населення є організація оплачуваних громадських робіт, які забезпечують тимчасову зайнятість.

6. Впродовж останніх років ситуація на національному ринку праці формувалась під впливом негативної динаміки макроекономічних показників, вона є наслідком ситуації, що сформувалась на сході країни, здійснення неналежних заходів державного регулювання зайнятості. Економічна криза, ситуація на сході країни та в Криму призвели до загострення ситуації на ринку праці.

7. Однією з найбільш серйозних проблем є скорочення обсягів зайнятості та зростання безробіття населення. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності в Україні за період з 2013 р. до 2017 р. кількість населення, зайнятого економічною діяльністю, скоротилася на 4,6 %. При цьому зазначена категорія населення в структурі економічно активного населення становила у 2013 р. - 90,4 %, а в 2017 р. цей показник зменшився до 89,5 %, що свідчить

про зростання безробіття. Рівень зайнятості населення віком 15–70 років у 2015 році становив 56,7%, а у населення працездатного віку – 64,7%.

8. Найвищий рівень цього показника спостерігався серед осіб віком 35–49 років, а найнижчий – у молоді віком 15–24 років та осіб віком 60–70 років. У структурі зайнятого населення за професійними групами найбільшу частку склали особи, які працювали у найпростіших професіях, професіонали та працівники сфери торгівлі та послуг. Зміна в структурі зайнятості за видами економічної діяльності пов'язана з реалізацією інноваційної моделі розвитку економіки та збільшенням обсягів виробництва, а також з поліпшенням якості соціальних послуг.

9. В останні роки в Україні поширюється неформальна зайнятість населення, яка охоплює усі неформальні робочі місця як у неформальному так і офіційному (формальному) секторах економіки. Більше половини неформально зайнятих осіб були мешканцями сільської місцевості. Також чоловіки порівняно з жінками були більш схильні працювати неформально. Поширення неформальної зайнятості серед осіб пенсійного віку насамперед спричинене низьким рівнем пенсійного забезпечення, що спонукає населення до пошуку неформальних джерел отримання додаткових засобів існування. У більшості випадків, молодіжний характер неформальної зайнятості проявляється в додатковому заробітку під час здобуття освіти.

10. Однією з основних проблем сучасного розвитку економіки країни є безробіття, яке становить реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя та набуло масового характеру. Майже половину незайнятих громадян, зареєстрованих у державній службі зайнятості як безробітні, становить молодь. Основними причинами молодіжного безробіття є невідповідність обсягів та напрямів професійного навчання потребам економіки та ринку праці, недостатній рівень якості професійної підготовки, незадовільні умови праці, які пропонуються молоді роботодавцями на конкретних робочих місцях. Позиції молоді на ринку праці повинні зміцнюватися шляхом підвищення конкурентоспроможності випускників

вищих і професійно-технічних навчальних закладів на ринку праці, забезпечення якості їх професійної підготовки відповідно до потреб сучасного виробництва та сфери послуг; проведення профорієнтаційної роботи з молоддю, зокрема випускниками навчальних закладів; впровадження механізмів сприяння працевлаштуванню випускників вищих і професійно-технічних навчальних закладів відповідно до законодавства, зокрема механізму стимулювання роботодавців для працевлаштування молоді на перше робоче місце.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка праці - Завіновська Г. Т. Ринок праці в економічній системі. – К., 2015. – с. 43. [Електронний ресурс] / Електронна інтернет онлайн "Бібліотека Студента UaRus" – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/128/39/1/2/>
2. Головка В., Григорович Н. Реформування статистики праці: досягнення та перспективи // Україна: аспекти праці. - 2009. - №3. – с.52
3. Елементи ринку праці: товар, попит, пропозиція, ціна.- Економіка праці та соціально-трудові відносини [Електронний ресурс] / В. Я. Брич, О. П. Дяків // Підручники онлайн – Режим доступу: <https://books.br.com.ua/9626>
4. Індивідуальний та сукупний попит на робочу силу [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн – Режим доступу: https://pidruchniki.com/14940511/ekonomika/individualniy_sukupni_y_popit_robochu_silu
5. Ринкова пропозиція праці на досконало конкурентному ринку [Електронний ресурс] // Файловий архів студента. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5149610/>
6. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку : навчальний посібник / [В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук та ін.]. – К. : Центр громадської експертизи, Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. – 176 с.
7. Тарифна система оплати праці та її складові. [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн – Режим доступу: https://pidruchniki.com/80911/ekonomika/tarifna_sistema_oplati_pratsi_skladovi
8. Акулов М.Г. РИНОК ПРАЦІ І ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ // Економіка праці та соціально-трудові відносини [Електронний ресурс] // Weststudents підручники для студентів – Режим доступу:

<https://westudents.com.ua/glavy/15945-rozdl-5-rinok-prats-yogo-regulyuvannya.html>

9. Види бригад за ознаками // Економіка підприємства [Електронний ресурс] // Підручники для студентів – Режим доступу: https://www.br.com.ua/referats/Economica_pidpriemstva/26413.htm?dl
10. Ринок праці в економічній системі // Економіка підприємства - [Електронний ресурс] // сайт: світ знань – Режим доступу: <http://mirznanii.com/a/293279-2/rinok-prats-v-ekonomchny-sistem-2>
11. Мерзляк А.В., Михайлов Є.П., Корсцький М.Х., Михайлова ПО. Економіка праці і соціально-трудові відносини: Навчальний посібник / За ред. проф. С.П.Михайлова. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 240 с.
12. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. - К.: Знання, 2004. - 535 с.
13. Васильченко В.С. Ринок праці та зайнятість: навч. посібник. /В.С. Васильченко. – К.: НЦЗРП, 1996. – 137 с.
14. Міненко В.Л. Державне регулювання ринку праці та зайнятості населення: теоретичний аспект / В.Л. Міненко // Актуальні проблеми державного управління. – 2009. – № 2. – С. 23-32.
15. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати: Кол. моногр. / Д.П. Богиня, Г.Т. Куликов, В.М. Шамота та ін. – К.: Вид. полігр. дільниця ІЕ НАН України, 2001. – 300 с.
16. Нижник Н.Р. Системний підхід в організації державного управління /Н.Р.Нижник, О.А. Машков. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 160 с.
17. Кравченко І.С. Трудозберігаюча функція зайнятості: Монографія /І.С.Кравченко. – К.: Ін Юре, 1998. – 360 с.
18. Сенчук А. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» – шлях до кращого майбутнього / А. Сенчук // Зовнішні справи. – 2014. – №8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/zs/>

anglomovna-versija/view/article/ strategija-stalogo-rozvitku-ukrajina-2020-shljakh-do-kr/.

19. Коваль С.П. Державне регулювання зайнятості та безробіття на ринку праці /С.П.Коваль //Економічний вісник університету: Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Вип. 28/1. – 2016. – С. 107-114.
20. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати : кол. моногр. / [Д.П. Богиня, Г. Т. Куликов, В. М. Шамота, Л. С. Лисого та ін.]. – К. : ІЕ НАН України, 2001 – 300 с.
21. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. – К. : УАДУ, 1998 – 160 с.
22. Ком'яков О. М. Державне регулювання перехідної економіки : автореф. на здобуття наук. Ступеня дис. канд. екон. наук. : спец. 08.01.01 / О. М. Ком'яков ; Київ.нац.екон.ун-т. – К., 2000 – 20 с.
23. Єсінова Н. І. Економіка праці та соціально-трудова відносина : [навч. посіб.] / Єсінова Н. І. – К. :Кондор, 2004 – 432 с.
24. Макроекономіка / [А. Г.Савченко, Г. О. Пуктаєвич, О. М. Тіньонко та ін.]. – К. : Либідь, 1995. – с .96
25. Державне регулювання економіки / [І. Р. Михасюк, А. Д. Мельник, М. Крупка, З. Залога]. – К. :Атіка, Ельга-Н, 2000 – 592 с.
26. Качан Є. П. Принципи та методи формування регіональної політики ринку праці / Є. П. Качан // Зайнятість та ринок праці : міжвідом. наук. зб. – К., 2001 – Вип. 15 – С. 3–16.
27. Проект стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт міста Одеси – Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ua/news/5530/>
28. Статистичні данні ринку праці Одеської області та у цілому по Україні [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
29. Захарченко В. І.Державне регулювання регіональної економіки /В. І. Захарченко, І. В. Запоточний. — Одеса : Одісей, 2003. — 592 с.

30. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України : Закон України від 26.04.2000 р. № 1602—14//Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 25.
31. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004. № 1621—IV// Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 25. — Ст. 352.
32. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97—ВР //Відомості Верховної Ради України. — 1997. —№ 24. — Ст. 170.
33. Стратегія соціального і економічного розвитку України (2004 — 2015 рр.) «Шляхом Європейської інтеграції»/ [А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, С.Г.Бабенко та ін.]; Нац. ін.—т стратег. дослідж., Ін— т економ. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.
34. Базилюк Я. Б. Проблеми конкурентоспроможності національної економіки. Сучасні проблеми економічного розвитку (матеріали „круглого столу”) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niurr.gov.ua/ukr/publishing/panorama%203~4_99/11.htm.
35. Брикова І. В. Ключові фактори формування інноваційних конкурентних переваг національних регіонів в умовах становлення економіки знань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kneu.kiev.ua/data/upload/publication/main/ua/124/innov_konkur_perevagi.doc.
36. Будзінський Т. Європейський Союз і проблема трудової міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ariadna.uaforums.net/--vt212.html>.
37. Говорова Н. В. Трудовая миграция в странах Центральной и Восточной Европы // Народонаселение. – 2007 – № 1. - С. 81-93.
38. Гриценко О. Де робоча сила коштує найдорожче? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dialogs.org.ua/ru/news/full/1/7760>.

39. Кравченко О. Б. Удосконалення якісних характеристик трудового потенціалу як чинник підвищення конкурентоспроможності національної економіки // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. - К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2006. - Вип. 65. - С. 32-33.
40. Левченко О. Якість трудового потенціалу як визначальна умова конкурентоспроможності робочої сили // Україна : аспекти праці. - 2006. - № 6. - С. 12-16.
41. Нестача знань змушує Європу грати другорядну роль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/news/?id=838>.
42. Павленко О. Шенгенський занавес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.jobmarket.com.ua/news/rabota_abroad/374260.html.
43. Полунєєв Ю. Agnitio est prosperitas : від економіки товару до економіки знання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/2000/2020/50089/>.
44. Проблеми та перспективи ЄС на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/print.php?rid=5443&page=3>.
45. Ратніков Д. Методика оцінки рівня конкурентоспроможності робочої сили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Україна : аспекти праці. - № 1. - С. 8-12.
46. Ринок праці підвищує вимоги до якості робочої сили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=94840987.
47. Розвиток людського потенціалу та його вплив на соціально економічний розвиток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/Monitor/November/5.htm#_ftn1.
48. Світовий ринок праці його структура та особливості формування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/MEO/25.htm>.

49. Стефанишин О. Головні чинники підвищення якості людського потенціалу в контексті постіндустріалізму // Економіст. - 2006. - № 5. - С. 51-53.
50. Сутність вартості робочої сили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economic.in1.com.Ua/book/8/840.html>.
51. .Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>
52. Янченко Н. В., Проблема безробіття в Україні та шляхи її вирішення / Н. В. Янченко, Л. В. Юрченко.// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 47. – С. 168.
53. Одеський обласний центр зайнятості, аналітична та статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ode.dcz.gov.ua/analytics/69>
54. Формування інноваційної моделі економічного зростання в Україні [Текст] : научное издание / Л.К. Безчасний, В.П. Мельник // Акт. пробл. економіки. - 2002. - N 7. - С. 7-15.
55. Богиня Д. П. Основи економіки праці: навч. посіб. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – [3-тє вид.] - К. : Знання-Прес, 2002. - С. 42.
56. Степан Злупко: Біобібліогр. покажч. / ред.: Б. Якимович; уклад.: Белена; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Наук. б-ка. — Л., 2000. — 295 с. — (Укр. біобібліогр. Нова серія; Ч.4).